

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗРУШЕНЬ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

Ковалевська А.В., Петрова Р.В.

Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова,

Харківський національний університет радіоелектроніки

Launched decentralization reform is an important and integral part of an effective process of transformation of the entire national system. The paper presents the reflections that demonstrate the importance of decentralization, its benefits and potential results. Decentralization should contribute to the socio-economic development of both regions and the country as a whole.

Сучасний розвиток української держави характеризується складними трансформаційними перетвореннями, які торкаються багатьох сфер суспільного життя, в тому числі і економічної системи. Трансформація системи управління економічною системою України вимагає обґрунтованого наукового підходу, який сформує оптимальну модель стабільного розвитку суспільства та ефективного функціонування держави на основі узгодження інтересів суб'єктів всіх рівнів соціально-економічної системи. Побудова такої моделі не можлива без проведення децентралізації державних функцій і повноважень.

Наявна структурна неоднорідність простору держави в історичному, природно-географічному, ресурсному, економічному, соціальному, культурному, етнічному аспектах робить необхідним будь-який захід внутрішньої (а іноді - і зовнішньої) політики здійснювати з урахуванням інтересів регіонів. Останнім часом виникла гостра потреба застосування нових підходів до організації управління в регіонах, чіткого розмежування повноважень загальнодержавних і місцевих органів влади, визначення напрямів трансформації регіонального управління. Розширення повноважень регіонів відповідає світовій практиці децентралізації управління, Європейської Хартії про місцеве самоврядування. Саме світові тенденції економічного розвитку свідчить про актуальність і необхідність перенесення центру уваги господарювання та управлінської компетенції на регіональний рівень.

Пошук і формування ефективних регіональних механізмів соціально-економічного розвитку пов'язаний безпосередньо з регіоналізацією і децентралізацією. Саме регіоналізація ґрунтується на визнанні дискретності життя соціальної та економічної системи, тобто на визнанні об'єктивних і суб'єктивних відмінностей

територіально-просторових систем. Регіоналізація спрямована на зниження регіональних диспропорцій, на зближення темпів і рівня розвитку регіонів. В той же час, регіоналізація є передумовою до економічної ефективної інтеграції. Таким чином, в межах національної соціально-економічної системи регіоналізація тісно і нерозривно пов'язана з децентралізацією.

Досягти ефективної системи управління на всіх рівнях, сформуванню раціональної й оптимальної системи можливо в процесі осмислення ролі держави в ринковій економіці, в розумінні ролі і можливостей регіональної (місцевої) влади, в процесі створення методики їх продуктивної взаємодії. Процес децентралізації функцій між центральним і місцевим урядом є надзвичайно складним. Він стосується аспектів фінансів, адміністрації, контролю, регулювання, звітності й підзвітності, які є фактично елементами взаємин між різними рівнями уряду [1]. Необхідність трансформації системи управління економічною системою обумовлюється нагальною потребою в формуванні партнерських стосунків між державою і суспільством. Діалог рівних суб'єктів (держави, місцевих органів самоврядування, бізнесових та наукових кіл, населення і його об'єднань) є основою створення потужної держави, успішного і багатого суспільства.

Про необхідність децентралізації влади говорять досить давно. Наявна, існуюча система державного управління надмірно сконцентрована в центрі, не вистачає ресурсів і, відповідно, функціонування виконавчої влади на місцях є нединамічним, спостерігаються суперечності між місцевими органами влади, і як результат - відчуженість людей від них. Проведені експертні опитування (наприклад, [2, с.30-31]) дозволяють виділити найбільш важливі фактори, що обумовлюють необхідність і актуальність вирішення питання децентралізації:

- неоднаковість територій і регіонів країни, що автоматично призводить до певної автономізації;

- невідповідність дохідної та витратної частин місцевих бюджетів, що впливає на бажання швидше отримати фінансову гнучкість і додаткові можливості їх поповнення;

- необхідність формування місцевих громад не за формальними ознаками територіального розміщення, а за ознакою усвідомлення єдності громадянських цінностей та проблемних питань співіснування. Децентралізація допоможе територіальним громадам усвідомити свою ідентичність і відповідальність за прийняття актуальних рішень;

- децентралізація повинна забезпечити більш чітке розділення повноважень і підзвітності окремих управлінь та відомств, що належать до місцевого рівня, але фінансуються і звітують на центральному рівні;

- існування сформованого подання місцевих еліт про відсутність самостійності у вирішенні питань місцевого рівня.

Потреба у проведенні децентралізації пов'язана, як мінімум, з трьома важливими обставинами [3]: (1) мінімальний розмір владних структур, здатних успішно і ефективно управляти суспільством; (2) нові технічні можливості; (3) зміна потреб і очікувань людей, виробників і споживачів. Саме ці обставини зумовлюють той факт, що певні блага надаються державою (безпосередні завдання і функції державних органів влади) частково втратили своє призначення. Зарубіжний досвід свідчить, що децентралізовані системи державного управління успішно функціонують і діють як у федеративних державах (Австрія, Німеччина, Канада, США), так і в унітарних (Великобританія, Нідерланди, Норвегія, Фінляндія, Франція, Швеція та ін.).

У той же час, слід зазначити, що існують і противники децентралізації, які обґрунтовують свою точку зору наступними положеннями: децентралізація в Україні може призвести до підвищення свавілля місцевої влади, місцевих чиновників; децентралізація в Україні може призвести до виникнення сепаратизму і порушення унітарності держави; децентралізація в Україні може призвести до появи ще більшої кількості проблем у соціальній, економічній і політичній сферах.

У першу чергу слід зазначити, що децентралізація передбачає передачу повноважень і ресурсів на нижчі рівні управління. Вона призводить до зближення керівників і людей, покращує роботу місцевих соціальних програм і служб; вона забезпечує кожному громадянину можливість особистої участі в різних справах місцевого значення; спрямована на оптимальне поєднання загальнодержавних інтересів з інтересами адміністративно-територіальних одиниць. Децентралізація - це управлінська політична система, при якій владою здійснюються суттєві рішення, які географічно чи організаційно перебувають за кордоном безпосереднього впливу центральної влади [3]; це політичний процес, який передбачає делегування центральною владою певних повноважень на місцевий рівень з метою оптимізації практичного вирішення питань загальнонаціональної ваги, а також реалізацію в життя специфічних регіонально-локальних програм [4]; це така реорганізація процесів, що протікають в середині ієрархічної системи, при якій частина процесів переводитися на більш низький рівень ієрархи [2, с.30].

Найбільша перешкода на шляху децентралізації - це принципове конфлікт серед ключових гравців у розумінні ролі в багаторівневій системі управління регіонального ланки [2, с.29]. Поетапна децентралізація повинна бути реалізована шляхом впровадження прозорих правил передачі повноважень тим регіонам, які підтверджують (демонструють) достатню готовність взяти на себе відповідні зобов'язання з надання державних послуг. Це передбачає: по-перше, існування реального регіонального суб'єкта, який бере на себе відповідальність за реалізацію додаткових повноважень; по-друге, наявність у нього комплексу ресурсів (управлінських, організаційних, інтелектуальних, матеріальних, фінансових, кадрових та ін.), які необхідні для додаткової роботи; по-третє, наявність прозорих механізмів та схем використання повноважень.

Таким чином, процеси децентралізації спрямовані на підвищення ефективності управління суспільно важливими справами, на своєчасне і якісне надання всіх необхідних послуг жителям територіальних громад; на найбільш повну реалізацію місцевих інтересів; на створення розгалуженої системи місцевого самоврядування, за якої питання місцевого значення вирішують представники територіальних громад. Активізація процесів децентралізації сприятиме створенню ефективних форм управління розвитком соціально-економічних систем, реалізації можливостей і потенціалу.

Література

1. Пустовіт, Т. Процеси децентралізації та розвитку місцевого самоврядування у країнах Центрально-Східної Європи: досвід для України / Т. Пустовіт. // Ефективність державного управління: збірник наукових праць. – 2008. – Вип. 16/17. – С. 480-487.

2. Шейко, Р. В. Децентралізація державної влади в Україні в контексті суб'єктивного сприйняття позитивних та негативних наслідків: соціологічний аналіз проблеми / Р. В. Шейко // SOCIOПРОСТІР: міждисциплінарний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи. – 2011, № 1(2). – С. 29-32.

3. Ткачук, А. Ф. Децентралізація влади : від потреби до реалізації (робочий зошит) / А. Ткачук. – К. : ІКЦ «Легальний статус», 2013. – 116 с.

4. Козич, О. М. Теоретичні аспекти децентралізації в системі державного управління: закордонний досвід [Електронний ресурс] / О. М. Козич // Теорія та практика державного управління. – Вип. 3 (26). // Режим доступу : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2009-3/doc/1/13.pdf>.